

Nu odată mi s-a întâmplat să cunosc oameni aparent echilibrați și bine mobilați intelectual care, de la o vorbă la alta, mi-o trânteau: „Știi că americanii n-au fost niciodată pe lună?”; „Lumea e condusă de evrei!”. Sau: „Ai văzut cum ne manipulează ăștia cu cipurile?”. Mulți oameni inteligenți se blochează în punctul acesta: marile teorii ale conspirațiilor mondiale.

Am avut mereu o repulsie structurală față de acest mod de a gândi. Când aud astfel de gogomării, mă abțin cu greu să nu izbucnesc într-un râs nervos. Argumentele raționale, de regulă, nu funcționează aici. Totuși, de fiecare dată, încerc să-mi păstrez calmul și să formulez obiecții de pe poziții logice. Alternativa ar fi să-l iau de individ de gugler și să-i trag două palme.

Trei teorii apar cel mai frecvent: i) lumea e condusă de o forță ocultă, etnico-economico-religioasă (marea conspirație iudeo-masonă); ii) lucrurile nu sunt ceea ce par a fi și guvernul/biserica ne ascund adevărul (aselenizarea misiunii Apollo 11 a fost o înscenare într-un studio de la Hollywood; atentatele de la 11 septembrie au fost puse la cale chiar de americani; Iisus și Maria Magdalena s-au iubit carnal și au avut copii); iii) ne merge din rău în mai rău pentru că cineva urmărește asta și are de câștigat de pe urma eșecurilor noastre (suntem permanent sabotati de agenturi străine; Occidentul ține România în sărăcie ca să aibă aici o piață de desfacere). Cele trei teorii implică, toate, faptul că adevărul ne e ascuns, că lumea e așezată pe alte temeuri decât cele pe care le cunoaștem în mod oficial și că lucrurile merg prost dintr-o cauză invizibilă, însă precis identificabilă.

Iată cinci motive pentru a nu crede în astfel de teorii (mai corect ar fi să le spunem ipoteze):

1. Teoriile conspirației propun o variantă ultra-simplificată a lumii. Avantajul lor este că identifică un inamic singular, un individ sau un grup de indivizi care ar purta vina pentru toate năjunsurile unei situații date. De asemenea, ele conțin, implicit, soluția: înlăturarea/anihilarea

individului sau a grupului de indivizi responsabili pentru răul presupus. Este vânătoreea de vrăjitoare din Evul Mediu și e Holocaustul național-socialiștilor germani. Dezavantajele sunt multiple: culpabilitatea presupusă e difuză și niciodată verificabilă; de aceea, acțiunea de „curățire” trebuie să fie una impulsivă, în numele unei instanțe nelegitime (sau cu o legitimitate limitată la anumite circumstanțe favorabile, precum ascensiunea la putere a național-socialiștilor și instaurarea Celui de-al Treilea Reich); o astfel de faptă nu va putea fi, pe termen lung, decât regretabilă și condamnată; istoria a arătat că aceste acțiuni nu au, niciodată, efectul de a înlătura răul presupus, și asta pentru că legătura nedemonstrabilă între „cauză” și „rău” e îndeobște una falsă.

2. Îmbrățișarea acestor teorii presupune negarea oricărei responsabilități individuale și aruncarea întregii culpabilități asupra cuiva din afară. Acesta este motivul pentru care dictatori precum Hitler, Stalin și Ceaușescu le-au folosit cu succes: patria-mamă e amenințată de slavi și evrei/de capitaliști/de agenturi străine, iar lupta trebuie dusă împotriva lor; până vom elimina amenințarea, va trebui să suportăm greutățile care decurg de pe urma ei. În realitate, aceste teorii, o variantă a „inamicului la porți”, au fost folosite pentru a masca ororile războiului și eșecul plinar al economiilor comuniste. Oamenii care cred în ele nu consideră că ceva e în neregulă în propriul sistem, răul e, întotdeauna, invizibil și exterior („străinii ne fură grânele și aurul țării”).

3. Astfel de teorii nu se bazează pe un model comportamental și sociologic valid. Se presupune că un grup numeros de oameni împrăștiați în toată planeta acționează, din generație în generație, la unison pentru a controla finanțele lumii și pentru a ne ține departe de niște adevăruri teribile. Ei se ascund atât de bine încât nimeni n-a reușit să-i scoată la iveală vreodată, sunt atât de uniți încât nimeni n-a dezertat vreodată și au, întotdeauna, cauze pe care le îmbrățișează în unanimitate. În realitate, nici un grup de indivizi nu s-ar putea comporta în acest fel de-a lungul a secole întregi. Existența unui inamic unitar („evreii”, „masonii”, „biserica”, „guvernul”) e mai degrabă o iluzie optică a celui ce crede în astfel de teorii, aflat mereu în căutarea unei „armate” cu care să se lupte. Și dacă un grup de oameni foarte diferiți, împrăștiați prin toată lumea, s-ar purta, pentru o vreme, precum o armată, efectele cabalei lor ar putea fi, cel mult, izolate și marginale.

4. Teoriile conspirației nu se bazează pe argumente științifice și sunt extrem de fragile în fața unor demonstrații științifice. Suspiciunea că omul n-a fost niciodată pe lună a fost ușor demontată de specialiști. Ideea că o cabală controlează lumea ignoră complet multitudinea de cauzalități și interacțiuni care „scriu” fiecare zi a istoriei: nimeni n-ar putea să țină sub control acțiunile tuturor guvernelor, companiilor, grupurilor și indivizilor din întreaga lume. Când o astfel de teorie citează în sprijinul său argumente științifice (vezi celebrele speculații în jurul „Codului Da Vinci”), o face într-o logică înșelătoare, manipulând subtil punctul de vedere al auditoriului. Aceste teorii sunt, de fapt, opusul analizei științifice bazată pe cercetare și verificare a

adevărului: ele pleacă de la un adevăr a priori pe care îl confirmă, iar și iar, prin forța zvonului.

5. A crede în teoriile conspirațiilor nu vă va ajuta să puneți mai multă ordine în lume și să deosebiți, mai ușor, adevărul de minciună. Dimpotrivă, aceste teorii nu fac decât să mărească zgomotul mediatic, să crească ponderea zvonurilor și a informațiilor neverificabile. O astfel de credință nu vă va da nici mai multă putere: ea vă justifică, în ochii dvs, propria slăbiciune, împotriva căreia nu veți mai încerca să luptați. Pentru că renunțați să aplicați logica și să cântăriți lucrurile cu mintea dvs, o astfel de convingere, în loc să vă imunizeze, vă va face, în realitate, și mai predispuși la manipulare.

Românii suferă, cumva, congenital de conspirativitate și vechile teorii, care au definit cultura politică a naționalismului comunist dus la paroxism de Ceaușescu, s-au întâlnit acum cu noile teorii globaliste. Au rezultat niște combinații originale: evreii țin România în sărăcie prin agenturile Occidentului iar guvernul român ne ascunde realitatea. Sau Uniunea Europeană reprezintă masonii și, totodată, agenturile străine. Pe la urechile mele cred că au trecut aproape toate variantele posibile.

E un fel al nostru de a da vina pe oricine altcineva pentru orice eșec, mai puțin pe noi înșine. E și un fond al nostru moștenit, din păcate, din cultura politică paranoică a naționalismului comunist de care nu ne-am deparazit, practic, niciodată. Mi-l amintesc pe Ion Iliescu strigând către mineri și populație, în 1990, că în Piața Universității sunt „elemente fasciste și legionare”. E foarte ușor să-i mobilizezi pe români cu astfel de petarde, ei sunt gata să facă moarte de om odată ce inamicul a fost bine definit și a primit un nume demonic.

Pe de altă parte, mai tot românul știe care-s problemele țării și cine e de vină pentru ele. Suferința e mai ușor de îndurat dacă razele X ale minții tale străpung coaja artificială a realității. Cel care știe de ce merg lucrurile prost se mulțumește de cele mai multe ori să dea a lehamite din mână: „evreii!” sau „occidentalii” sau „guvernul”. A pune diagnosticul te scutește de a încerca să cauți o ieșire: oricum, problema e mai presus de noi și, prin urmare, e irezolvabilă. E bine însă că știm, că nu suntem prinși descoperiți și că putem spune, oricând se întâmplă ceva rău, „vedeți, nu v-am spus eu de la bun început?”.

Autor: [Catalin Sturza](#)